

оцінки екологічної стабільності агроландшафтів та сільськогосподарського землекористування. К., 2001. 15 с.

УДК 338.432

К.А. Кіріченко, здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії*
Харківський національний економічний університет
ім. С. Кузнеця, Україна

ІНТЕНСИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА ПШЕНИЦІ ЯК ФАКТОР ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ

В ринкових умовах головною запорукою конкурентоспроможності виробництва є рівень його ефективності. В сільському господарстві де головним засобом виробництва є земля, саме рівень її використання в значній мірі формує загальну ефективність виробництва. Загалом галузь сільського господарства Харківської області є рентабельною – 38,5 %, але рентабельність області не перевищує середній український показник – 44,7%. Найбільш рентабельною в області є продукція рослинництва, а саме соняшник і кукурудза, але задля якісної сівозміни і підтримання продовольчої безпеки країни майже усі сільськогосподарські підприємства області вирощують пшеницю [1].

Площі під пшеницею в Харківській області у 2018 р. становлять близько 7,7% від загального обсягу посівів по країні. Пшениця в цьому сезоні займає 2-ге місце за площею серед інших сільськогосподарських культур у регіоні, не випередивши тільки соняшник [2].

Саме великі посівні площі та порівняно невисока рентабельність даної культури обґрунтовує актуальність дослідження рівня інтенсивності виробництва пшениці Харківської області.

Незважаючи на те, що питанню ефективного виробництва пшениці присвячена значна кількість праць вітчизняних науковців. Питання інтенсивності виробництва пшениці майже не розкриті і потребує вивчення.

Мета статті – дослідження рівня інтенсивності виробництва пшениці Харківської області та розробка рекомендацій щодо його підвищення.

Більшість науковців ототожнюють поняття інтенсивності та ефективності виробництва культур у сільському господарстві. Та все ж таки, на нашу думку, слід розрізняти ці два поняття не зважаючи на дуже тісний зв'язок між ними.

Як вже зазначалось, інтенсивність виробництва сільськогосподарських культур характеризується витратами на гектар. Рівень інтенсивності виробництва пшениці Харківської області у порівнянні з середніми показниками по Україні наведено у табл. 1.

* Науковий керівник: Д.В. Шиян – д.е.н., професор

Ефективність показує кінцевий позитивний ефект від застосування засобів виробництва, живої праці, а також сукупних їх вкладень. У сільському господарстві основним критерієм економічної ефективності є збільшення виробництва чистої продукції за найменших витрат на основі раціонального використання земельних, матеріальних та трудових ресурсів [3].

Рівень інтенсивності сільськогосподарського виробництва відображає ступінь концентрації засобів виробництва і праці на одній і тій же земельній площі. Для визначення рівня інтенсивності використовують систему показників, яка включає як вартісні, так і натуральні показники.

До основних показників рівня інтенсивності виробництва сільськогосподарських культур належать витрати на 1 га земельної площі, а саме: собівартість загалом; прямі матеріальні витрати; прямі витрати на оплату праці; інші прямі витрати.

У групі зернових та зернобобових культур Харківської області пшениця за площею переважає інші культури. У 2018 році пшениця займає 59,5% площі групи зернових по області.

Але урожайність пшениці в Харківській області нижча ніж середня по Україні у 2018 р. (рис.1).

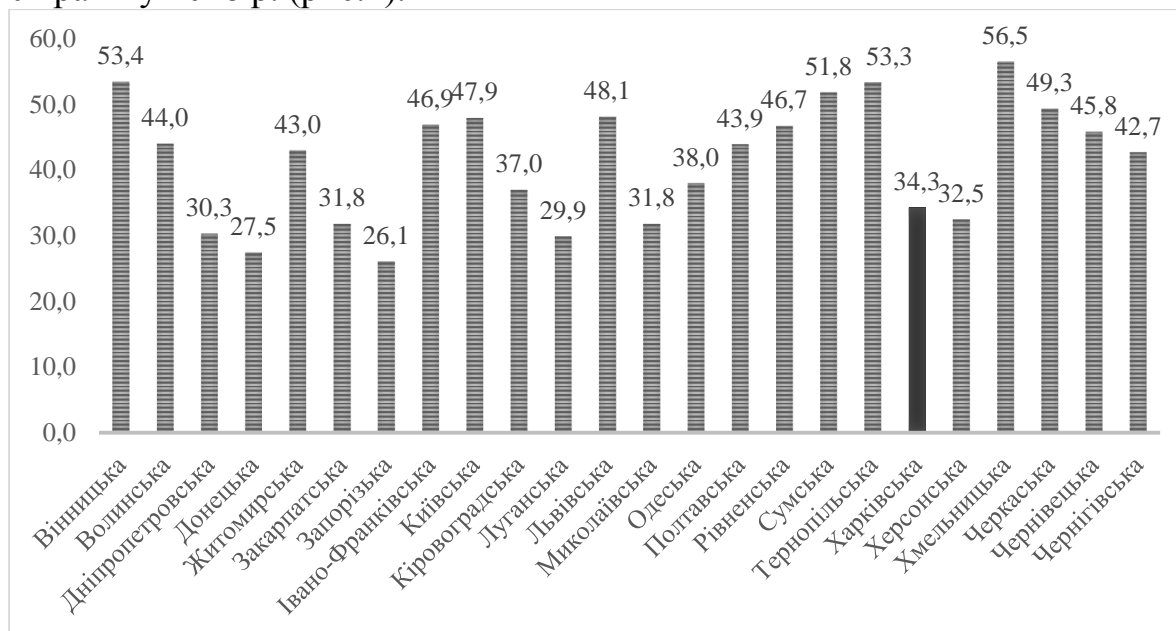

Рис. 1. Урожайність пшениці по всім областям України у 2018 р., ц/га
Джерело: побудовано за даними Держкомстату України [4]

Середній показник урожайності пшениці по Україні – 38,2 ц/га, а в Харківській області – 34,3 ц/га.

Причини низької ефективності пшениці полягають у недосконалій структурі виробництва, високій собівартості та несприятливих кліматичних умовах у 2018 р. в Україні та Харківській області зокрема. Крім того, недотримання науково обґрунтованих сівозмін та значне порушення систем обробітку ґрунту, удобрення та захисту посівів від хвороб, шкідників та бур'янів не дозволяють реалізувати потенціал урожайності сучасних сортів.

**Рівень інтенсивності виробництва пшениці за 2016 – 2018 рр. в
Україні та Харківській області**

Витрати по окремих статтях, грн/га	Харківська область							Україна	Відхилення (+;-)	
	2016 р., грн/га	2017 р., грн/га	2018 р., грн/га	Відхилення (+;-)				2018 р., грн/га		
				2018 р. від 2016 р.		2018 р. від 2017 р.				
	грн/га	%	грн/га	%	грн/га	%				
Виробнича собівартість усього	9815,57	11066,89	12432,09	2616,52	26,66	1365,20	12,34	11022,29	1409,8	12,79
Прямі матеріальні витрати з них:	6653,73	6899,43	7852,11	1198,37	18,01	952,68	13,81	7020,58	831,53	11,84
насіння та посадковий матеріал	801,85	845,05	983,71	181,86	22,68	138,66	16,41	830,69	153,02	18,42
мінеральні добрива	2628,10	2632,40	3067,96	439,86	16,74	435,56	16,55	2607,74	460,22	17,65
нафто продукти	933,21	1047,36	1436,00	502,79	53,88	388,64	37,11	1184,39	251,61	21,24
оплата послуг і робіт сторонніх організацій	837,76	796,37	815,79	-21,97	-2,62	19,41	2,44	796,59	19,20	2,41
решта матеріальних витрат	1452,82	1578,25	1548,65	95,83	6,60	-29,60	-1,88	1601,18	-52,53	-3,28
Прямі витрати на оплату праці	436,51	531,77	627,28	190,77	43,70	95,52	17,96	615,86	11,42	1,85
Інші прямі витрати загально-виробничі витрати, з них:	2725,32	3635,69	3952,70	1227,38	45,04	317,00	8,72	3385,85	566,85	16,74
амортизація необоротних активів	604,81	831,74	966,66	361,85	59,83	134,92	16,22	775,93	190,73	24,58
відрахування на соціальні заходи	110,77	119,41	139,12	28,35	25,60	19,71	16,50	136,98	2,14	1,56
решта ін. прямих та загально-виробничих витрат	2009,75	2684,55	2846,92	837,18	41,66	162,38	6,05	2472,94	373,98	15,12

Джерело: Розраховано автором з використанням даних ф. 50-сг, 4-сг

Аналіз формування виробничих витрат у товаровиробників Харківської області показує, що виробнича собівартість пшениці у 2018 р. порівняно з 2016 р. зросла на 26,7 %, а порівняно з 2017 р. на 12,3 %. Найбільшу частку (63,2%) мають прямі матеріальні витрати. Найбільшу частку в прямих матеріальних витратах (39,5%) займають мінеральні добрива цей факт підтверджує, що

сільськогосподарські підприємства Харківської області концентрують фінансові ресурси на підвищенні врожайності та поліпшення якості пшениці.

Як свідчать дані Харківської облдержадміністрації, близько 50% всієї пшениці, зібраної у господарствах, належить до висококласного продовольчого зерна [5].

Витрати на оплату праці з 2016р. виросли більш ніж на 40 %, внаслідок стрімкого розвитку сільськогосподарської галузі, а саме збільшення зайнятих працівників, підвищення заробітної плати та слабкої матеріально-технічної бази. Прямі витрати на оплату праці зростають скоріше ніж обсяги виробництва пшениці, що теж змушує підвищувати економічну ефективність культури.

Отже, рівень інтенсивності виробництва пшениці в Харківській області має резерви для збільшення. Порівняно низька рентабельність культури пов'язана з недостатнім рівнем інтенсифікації галузі сільського господарства області. Через що, збільшені витрати на оплату праці та нафтопродукти. Крім того, переважає екстенсивний шлях збільшення обсягів виробництва пшениці.

Перспективними заходами підвищення рівня інтенсивності виробництва пшениці в Харківській області можуть бути: використання сортів з високою урожайністю; покращення агротехнічних умов виробництва до рівня передових господарств; дотримання сівозміни; поліпшення земельних угідь.

Список використаних джерел: 1. Логвинова М.О. Рентабельність сільського господарства Харківської області як показник його економічної ефективності. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Географічні науки». 2018. Вип. 8. С. 84-91. 2. Агроекспедиція Пшениця 2018. День 4. Харківська область: Норма та Славутич. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://superagronom.com>. 3. Ключ І.С. Ефективність виробництва зернових культур в сільськогосподарських підприємствах Запорізької області. Вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського. 2016. Вип. 14. С. 390-393. 4. Офіційний сайт Державної служби статистики України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>. 5. ТОП-15 регіонів України за інвестиційною потребою в будівництві елеваторів. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://landlord.ua>

УДК 330.322.2:332.72:633.1

**М.І. Кісіль, канд. екон. наук, старший науковий співробітник
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки», Україна**

ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ВВЕДЕННЯ ПОВНОЦІННОГО РИНКУ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

На інвестиційну діяльність у сільському господарстві впливає багато чинників, зокрема й земельний. Добре впорядковані економічні відносини щодо